

BO'LAJAK PEDAGOG-PSIXOLOGLARNING MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMIDAGI FAOLIYATI

Akramova Dildora Ergashboy qizi

Nizomiy nomidagi TDPU o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7343303>

Annotatsiya. Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyachilari, psixologlari, tarbiyalanuvchilar va ularning ota-onalar bilan maktabgacha ta'lim tashkilotida olib borishi kerak bo'lgan turli psixologik treninglar, pedagogik-psixologik faoliyatlari haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: MTT, tarbiyachi, tarbiyalanuvchi, maktabgacha ta'lim psixologi, trening, seminar, korreksiya, profilaktika, neoplazma, psixodiagnostika, psixologik maslahat.

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ-ПСИХОЛОГОВ В СИСТЕМЕ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. В данной статье рассматриваются различные психологические тренинги, педагогико-психологические мероприятия, которые должны проводить воспитатели, психологи организаций дошкольного образования с детьми и их родителями в организациях дошкольного образования.

Ключевые слова: MTT, воспитатель, воспитанник, дошкольный педагог-психолог, тренинг, семинар, коррекция, профилактика, новообразование, психодиагностика, психологическое консультирование.

ACTIVITIES OF FUTURE TEACHERS-PSYCHOLOGISTS IN THE SYSTEM OF PRESCHOOL EDUCATION

Abstract. This article discusses various psychological trainings, pedagogical and psychological activities that should be carried out by educators, psychologists of preschool education organizations with children and their parents in preschool education organizations.

Keywords: MTT, educator, pupil, preschool teacher-psychologist, training, seminar, correction, prevention, neoplasm, psychodiagnostics, psychological counseling.

Maktabgacha ta'lim tashkilotida o'qituvchi-psixolog ishining asosiy yo'nalishlari: psixologik diagnostika, psixologik maslahat, psixologik tuzatish, psixologik ta'lim, psixologik profilaktika. Rasmiy vazifalarni bajarish uchun maktabgacha ta'lim muassasasining o'qituvchi-psixologi alohida ofis, guruh xonalari, musiqa, sport zalidan foydalanadi. Eslatma: *Har bir yo'nalish bolalarning yosh imkoniyatlarini hisobga olgan holda qurilgan, faoliyatning etakchi turi, o'yin texnologiyalari va usullariga asoslangan.*

Psixologik diagnostika. Maqsad: bolalarning aqliy rivojlanish darajasi haqida ma'lumot olish, o'quv jarayoni ishtirokchilarining individual xususiyatlarini va muammolarini aniqlash. Psixologik diagnostika - bu bolaning aqliy rivojlanishining xususiyatlarini aniqlash, ma'lum psixologik neoplazmalarni shakllantirish, ko'nikma, bilim, ko'nikma, shaxsiy va shaxslararo munosabatlarning rivojlanish darajasining mosligini aniqlash uchun shaxsning individual xususiyatlarini psixologik-pedagogik o'rganish. yosh ko'rsatmalari va jamiyat talablariga muvofiq shakllanish. Psixologik diagnostika natijalari psixologik yordam muammolarini hal qilish va bolalar rivojlanishini malakali tuzatish uchun ishlatilishi mumkin. Maktabgacha ta'lim muassasasida o'quv jarayonini optimallashtirish uchun o'qituvchi-psixolog yiliga ikki marta (sentyabr va may oylarida) ota-onalarning yozma roziligi bilan maktabgacha ta'lim

muassasasining barcha tarbiyalanuvchilarini (yakka tartibda) skrining diagnostikasini o'tkazadi: xotira, e'tibor, fikrlash, hissiy - shaxsiy soha. Psixodiagnostikaning asosiy usullari: test, kuzatish, suhbat. Psixodiagnostika natijalariga ko'ra o'quvchilarning quyidagi toifalari aniqlanadi.

1) Og'ir kognitiv nuqsonlari bo'lgan bolalar (o'qituvchining guruh ishi davomida dastur materialini yoshga qarab o'zlashtirishda sezilarli qiyinchiliklar; individual ish paytida materialni yodlash va takrorlashda biroz yaxshilanish).

2) Kognitiv jarayonlar rivojlanishining chegaraviy ko'rsatkichlari bo'lgan bolalar (o'qituvchining guruh ishi davomida dastur materialini yoshga qarab o'zlashtirishdagi qiyinchiliklar; individual ish paytida materialni yodlash va takrorlashning sezilarli darajada yaxshilanishi).

3) Noto'g'ri rivojlanishi bo'lgan bolalar (autizmga o'xshash xulq-atvori bo'lgan bolalar; bir ta'lim sohasini o'zlashtirishda aniq qiyinchiliklarga duch kelgan, boshqa ta'lim sohasida sezilarli muvaffaqiyatga erishgan bolalar).

4) Emotsional-irodaviy sohaning o'ziga xos xususiyatlariga ega bo'lgan bolalar (o'qituvchining guruh ishi davomida dastur materialini o'zlashtirishda aniq qiyinchiliklarga duch kelmasdan, tajovuzkor, tashvishli, chekinuvchan, qat'iyatsiz, giperaktiv bolalar).

Psixodiagnostika natijalariga ko'ra guruh o'qituvchilariga o'quv jarayonini optimallashtirish bo'yicha tavsiyalar beriladi. O'quv yili davomida o'qituvchi-psixolog ta'lim jarayoni ishtirokchilarining (o'qituvchilar, ota-onalar) iltimosiga binoan bolaning rivojlanishining qo'shimcha chuqur diagnostikasini o'tkazadi.

Psixologik maslahat. Maqsad: ta'lim jarayoni ishtirokchilarining o'zaro hamkorligini optimallashtirish va ularga individual ta'lim va rivojlanish dasturini yaratish va amalga oshirishda psixologik yordam ko'rsatish. O'quv jarayonining barcha katta yoshli ishtirokchilari psixologik maslahatga taklif qilinadi. Munozara mavzusi psixodiagnostika natijalari, shuningdek, shaxsiy tajriba va muammolar bo'lishi mumkin. Maslahat jurnali yuritiladi. Psixologik maslahat alohida xonada alohida o'tkaziladi. Maxfiylik tamoyiliga rioya qilinadi.

Qo'shimcha ravishda:

- Psixolog o'qituvchilar va ota-onalarning (qonuniy vakillarning) guruh va individual maslahatlarini boshlashi mumkin.
- Psixolog shaxsiy va kasbiy o'sish maqsadida muassasa xodimlari bilan boshqa ish shakllarini boshlashi mumkin.

Psixologik maslahat - bu o'quvchilarga, ularning ota-onalariga (qonuniy vakillari), o'qituvchilarga va o'quv jarayonining boshqa ishtirokchilariga psixolog va mijoz o'rtasidagi bevosita muloqot orqali rivojlanish, tarbiya va ta'lim masalalarida yordam ko'rsatish. Ta'lim tashkiloti sharoitida yoshga bog'liq psixologik maslahat yoshga bog'liq rivojlanish ehtiyojlari va imkoniyatlariga, shuningdek uning individual variantlariga e'tibor qaratgan holda amalga oshiriladi; ota-onalar va o'qituvchilarning maslahatlari bir xil pozitsiyadan ko'rib chiqiladi. Maslahat vazifalari quyidagilardan iborat:

- ta'lim jarayoni bilan bog'liq haqiqiy qiyinchiliklarda psixologik yordam ko'rsatish;
- o'z-o'zini bilish, o'z-o'zini tartibga solish usullarini o'rganish, muammoli vaziyatlarni bartaraf etish uchun ularning resurslaridan foydalanish;
- qiyin ta'lim vaziyatlariga nisbatan samarali hayot strategiyalarini ishlab chiqishda yordam berish.

Psixologik tuzatish. Maqsad: maktabgacha ta'lim muassasasining o'quv jarayonining barcha ishtirokchilarining salohiyatini ochib berish uchun sharoit yaratish, o'quvchilarning aqliy rivojlanishidagi og'ishlarni tuzatish. Psixodiagnostika natijalariga ko'ra o'quv yili uchun psixokorreksiya va rivojlantirish ishlarining asosiy yo'nalishlari belgilanadi. Psixo-tuzatishning har bir tanlangan sohasini amalga oshirish uchun ish dasturi tuzilishi mumkin. Psixokorreksiya va rivojlanish ishlari individual ravishda / kichik guruhlarda, qo'yilgan vazifalarga qarab, turli darajadagi muntazamlik bilan amalga oshirilishi mumkin. Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan psixokorreksiya ishlari ota-onalarning (qonuniy vakillarning) roziligi bilan tashkil etiladi. Texnologik nuqtai nazardan, ushbu faoliyat sohasi turli xil o'yinlardan keng foydalanishni o'z ichiga oladi, shu jumladan o'yin-trening, psixotexnik, ozodlik; tajribalar, munozaralar, loyihalar, ijodiy topshiriqlar va boshqalar jarayonida hal qilingan muammoli vaziyatlar. L. S. Vygotskiyning fikricha, bolalarning o'z-o'zidan reaktiv faoliyati uchun sharoit yaratadigan o'yin texnologiyalari etakchi hisoblanadi. Psixologik vositalarni tanlashda bolaning shaxsiyatiga yaxlit ta'sir qilish printsiplari etakchi tamoyil hisoblanadi.

Psixologik ta'lim. Maqsad: o'qituvchilar, maktabgacha ta'lim muassasasi ma'muriyati va ota-onalarning (qonuniy vakillarning) psixologik kompetentsiyasini oshirish uchun shart-sharoitlarni yaratish, psixologik xizmatga so'rovni shakllantirish va psixologik muammolar bo'yicha ma'lumotlarni taqdim etish, xususan: Psixologik bilim darajasini oshirish; Faoliyat tarkibiga mavjud bilimlarni kiritish. Psixologik ta'lim deganda kattalar (o'qituvchilar, ota-onalar) va bolalarni psixologik bilimlar bilan tanishtirish tushuniladi. Jamiyatda psixologik bilimlar etarlicha keng tarqalmagan, psixologik madaniyat har doim ham ifodalanmaydi, bu boshqa shaxsga qiziqish, uning shaxsiyat xususiyatlarini hurmat qilish, o'z munosabatlarini, his-tuyg'ularini va harakatlarini tushunish qobiliyati va istagini anglatadi.

Psixologik ta'lim o'qituvchilar va ota-onalarning psixologik malakasini oshirish uchun o'qituvchi - psixologning faoliyatini o'z ichiga oladi. O'qituvchilar bilan ishlashning asosiy shakllari: ishbilarmonlik o'yini, trening, pedagogik KVN, aqliy hujum, davra suhbat, muhokama, pedagogik ring, seminar, seminar. Ota-onalar bilan ishlashning asosiy shakllari: ota-onalar klubi, ota-onalar konferensiyasi, ota-onalar yig'ilishi, ota-onalar kechasi, ota-onalar treningi, muhokamalar, "ma'naviy suhbat", master-klass, davra suhbat, "takliflar qutisi", axborot stendlari, mavzuli maslahatlar.

Psixologik profilaktika. Maqsad: yosh imkoniyatlarini oshkor qilishni ta'minlash, xavflarning bolaning rivojlanishiga ta'sirini kamaytirish. Uning individualligi (moyilliklar, qiziqishlar, imtiyozlar, ta'lim muassasasida qulay psixo-gigiena sharoitlarini yaratish orqali shaxsiy va intellektual sohalarni rivojlantirishda buzilishlarning oldini oladi. Ruhiiy gigiena o'quv jarayonining barcha ishtirokchilarini yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolarni oldini olish uchun psixologik ma'lumotlar bilan ta'minlashni o'z ichiga oladi:

1) Psixologik profilaktika bolalarning muloqot qobiliyatlari va ijtimoiy moslashuvini rivojlantirishga, bolalarda kognitiv va ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishga, maktabgacha yoshdagi etakchi o'yin sifatida o'yin faoliyatini rivojlantirishga, hissiy sohani rivojlantirishga qaratilgan. Bolalar bilan ishlash o'quv mashqlari shaklida amalga oshirilishi mumkin, guruh o'yinlariga afzallik beriladi.

2) O'qituvchilar bilan ishlash hissiy charchashning oldini olishga, maktabgacha ta'lim muassasasida qulay psixologik muhitni yaratishga, maktabgacha ta'lim muassasasida nizolarning oldini olish va o'z vaqtida hal qilishga, bolalar va ota-onalar bilan ishlashda samaradorlikni

o'shinishga, kasbiy va shaxsiy o'sishga qaratilgan. Bu yerda siz konsultatsiyalar, treninglar, ota-onalar va bolalar bilan qo'shma uchrashuvlar va hokazolarni rejalashtirishingiz mumkin.

3) Ota-onalar bilan ishlash bolaning oilada noto'g'ri xatti-harakatlarining oldini olish, bola bilan xayrixoh ishonchli munosabatlarni shakllantirish, bolaning to'liq huquqli shaxsini shakllantirishga e'tibor berishni o'z ichiga oladi.

Ta'lim tuzilmasida psixologik xizmatni tashkil etish, uning maqsad va vazifalari, o'qituvchi-psixologning huquq va majburiyatlarini tartibga soluvchi ko'plab huquqiy hujjatlar mavjud. Maktabgacha ta'lim muassasasida o'qituvchi-psixolog ishining maqsadi va vazifalari: Maqsad: Bolalarning psixologik salomatligini saqlash va mustahkamlash, maktabgacha ta'lim muassasasida barkamol rivojlanish. Vazifalar: Bolalarning psixologik salomatligini saqlash va mustahkamlash. Maktabgacha yoshdagi bolalarning uyg'un psixologik rivojlanishi uchun qulay psixologik-pedagogik sharoitlarni yaratish. Kasalliklarni aniqlash uchun hissiy va kognitiv sohaning diagnostik tekshiruvlari. Shaxsiy psixo-tuzatish dasturlarini amalga oshirish. Ota-onalar va o'qituvchilar bilan maslahat. Moslashuv davridagi bolalarni psixologik qo'llab-quvvatlash. Tayyorgarlik guruhidagi bolalarni psixologik qo'llab-quvvatlash, maktabga tayyorlash. Ta'limning psixologik xizmati kontseptsiyasida shunday deyilgan: "Ta'lim muassasasi sharoitida psixolog mustaqil ravishda faqat xatti-harakatlarining og'ishi markaziy asab tizimining shikastlanishi yoki ruhiy kasallikning natijasi bo'lmagan bolalar bilan ishlashga haqlidir".

Shuning uchun psixologning sa'y-harakatlari bolaning rivojlanishidagi ijtimoiy vaziyatning buzilishi natijasi bo'lgan psixogen kasalliklari (qo'rquv, tashvish, guruhdagi past ijtimoiy mavqe va bir qator boshqa nevroitik reaksiyalar) bo'lgan bolalarga qaratilishi kerak. Amalda, o'qituvchi-psixologga engil organik kasalliklar (miya disfunktsiyasi, diqqat etishmasligi giperaktivligi buzilishi) va hatto disontogenez variantlari bo'lgan bolalarga hamrohlik qilish vazifasi yuklangan vaziyatlarni hal qilish kerak. Bu erda gap bu ish emas. Bu juda mashaqqatli, ammo bolalar psixologlari o'zlarining professional malakalari tufayli bunga tayyor emaslar.

Ish yo'nalishlari:

- Psixoprofilaktika ishlari.
- Rivojlanish va psixokorreksiya ishlari.
- Psixodiagnostik ish.
- Konsalting ishi.
- Tarbiyaviy ish.
- Metodik ish.

Psixologning ba'zi faoliyati majburiy bo'lishi kerak va u tomonidan o'quvchilarning ota-onalari xohishsiz amalga oshirilishi kerak, boshqalari esa ota-onalarning iltimosi yoki ruxsatisiz amalga oshirilishi mumkin emas. Psixolog amaliy psixologiyadagi asosiy axloqiy tamoyillardan biri - "psixologik yordam - bu ixtiyoriy yordam" ga amal qilishi shart. Erta va maktabgacha yoshdagi bolalik davridagi bolaning ontogenezi kognitiv, hissiy-irodaviy, ijtimoiy va shaxsiy sohalarida juda ko'p neoplazmalar bilan birga keladi. Bola tomonidan rivojlanishning ushbu "cho'qqi" nuqtalaridan o'tishning me'yoriy tabiati o'qituvchi-psixologning vakolati doirasida bo'lishi kerak. Bolaning rivojlanishi haqidagi ma'lumotlar bolaning rivojlanishining muhim davrlarida (uch, besh, olti yarim yoshda) o'qituvchi-psixolog tomonidan to'ldiriladigan bolaning qo'llab-quvvatlash (neyropsik rivojlanishi) kartalarida qayd etiladi. Keyinchalik maktab psixologlariga o'tkazilishi kerak. Ulardagi ma'lumotlarga kirish tor doiradagi mutaxassislar va

bolaning ota-onalari bo'lishi mumkin. Faoliyat mazmunini tavsiflashga o'tishdan oldin, bolalar psixologi asosan duch keladigan muammolarni batafsil bayon qilish o'rinli bo'ladi:

1. Yosh bolalarni maktabgacha ta'lim muassasasiga moslashtirish.
2. Bola va o'qituvchi o'rtasidagi muammoli munosabatlar.
3. Bolaning boshqa bolalar bilan muammoli munosabatlari.
4. Bolaning xulq-atvoridagi buzilishlar (tajovuzkorlik, affektivlik, autizm elementlari va boshqalar).
5. Lag - bolaning rivojlanishidagi oldinga siljish.
6. Bolaning oiladagi muammoli munosabatlari.
7. Pedagoglar jamoasidagi ijtimoiy-psixologik muammolar.

REFERENCES

1. Маҳкамов, У., Жуманова, Ф., & Равшанов, Ж. (2020). БЎЛАЖАК ЎҚИТУВЧИЛАРНИ ТАРБИЯВИЙ ИШЛАРИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ВА БОШҚАРИШГА ТАЙЁРЛАШ. *Academic research in educational sciences*, (3), 815-830.
2. Ширбачеева, Г. Ш. (2020). Качество работы дошкольной образовательной организации зависит от руководителя. Управление дошкольным образовательным учреждением, (2), 46-51.
3. Nazarova F.T. "Maktabgacha ta'lim muassasalarida psixologik xizmatni yuritishga doir me'yoriy hujjatlar" metodik qo'llanmasi. Toshkent. —Tafakkur nashriyoti. 2009- yil.
4. Tairova, Z. N. (2022). The Role of Didactic Tools in the Mathematical Development of Children. *Spanish Journal of Society and Sustainability*, 3, 39-40.
5. Nishanova Z.T., Alimova G.K. Psixologik xizmat .Psixokorreksiya.T.:—Ijod press nashriyoti. 2019-yil.
6. Gaynazarova G.A. Actual Problems of Continuous Qualification Improving of Preschool Educational Institution Tutors // *Eastern European Scientific Journal*. Ausgabe, ISSN 2199-7977, DOI 10.12851/EESJ201808. – Germany, 2018.– №4 – Pp.104-109. (13.00.00; №3)
7. Ёзиева, У., & Абдиева, Ф. (2021). Maktabgacha ta'lim tashkiloti samaradorligini oshirishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish muammolari. *Общество и инновации*, 2(11/S), 111-114.
8. Chorjeva, D. (2020). DIAGNOSTICS AS A BRANCH OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL KNOWLEDGE AND TYPE OF RESEARCH ACTIVITY OF A TEACHER. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol*, 8(3).